

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПВНЗ «МІЖНАРОДНИЙ ЕКОНОМІКО-ГУМАНІТАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ АКАДЕМІКА СТЕПАНА ДЕМ'ЯНЧУКА»

ФАКУЛЬТЕТ ГЕОГРАФІЇ, ІСТОРІЇ ТА ТУРИЗМУ
КАФЕДРА ІСТОРІЇ, ТЕОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА ТА ФІЛОСОФІЇ

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОК 14. ПЕРЕДДИПЛОМНА (ПЕДАГОГІЧНА) ПРАКТИКА

Освітня програма:	«Середня освіта (Історія та правознавство)»
Рівень вищої освіти:	Другий (магістерський)
Спеціальність:	014.03 Середня освіта (Історія та громадянська освіта)
Галузь знань:	01 Освіта/Педагогіка

Робоча програма «Переддипломної (педагогічної) практики» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за освітньо-професійною програмою «Середня освіта (Історія та правознавство)» зі спеціальності 014.03 Середня освіта (Історія та громадянська освіта), галузь знань 01 Освіта/Педагогіка.

Розробник: кандидат історичних наук, доцент кафедри історії, теорії держави і права та філософії *Старжець Володимир Іванович*

Робоча програма розглянута та затверджена на засіданні кафедри історії теорії держави і права та філософії.

Протокол від *27.08.* 2024 р. № *1*

Завідувач кафедри *Лопецька Н.М.* доц. Лопецька Н. М.

Робочу програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Середня освіта (Історія та правознавство)» зі спеціальності 014.03 Середня освіта (Історія та громадянська освіта), галузь знань 01 Освіта/Педагогіка.

Гарант освітньої програми *Лопецька Н.М.* (Лопецька Н.М.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Схвалено навчально-методичною комісією факультету географії, історії та туризму.

Протокол від *27.08.* 2024 р. № *1*

Голова *[підпис]* (*Яковчук О.В.*)
(підпис) (прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 6	Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка	Обов'язковий освітній компонент	
Загальна кількість годин – 180	Спеціальність: 014.03 Середня освіта (Історія) Освітньо-професійна програма: «Середня освіта (Історія та правознавство)»	Рік підготовки:	
		2-й	2-й
		Семестр	
		3-й	3-й
	Рівень вищої освіти: Другий (магістерський)	Кількість тижнів	
		4	4
		Самостійна робота	
		180 год.	180 год.
		Вид контролю: залік	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Переддипломна (педагогічна) практика – педагогічна практика з історії та правознавства у закладах загальної середньої освіти є одним із обов'язкових компонентів освітньої програми підготовки здобувачів магістерського рівня.

Метою переддипломної (педагогічної) практики з історії та правознавства у закладах загальної середньої освіти є оволодіння майбутніми педагогами формами організації, засобами, технологіями навчально-виховної роботи в закладах загальної середньої освіти; розвиток у здобувачів вищої освіти умінь застосовувати в практичній діяльності знання з основ теорії педагогіки, психології та методики навчання історії та правознавства, усвідомлення ними професійної значущості цих знань, формувати в здобувачів вищої освіти потреби систематично поновлювати свої знання і творчо застосовувати їх в практичній діяльності.

Практика здобувачів освітнього ступеня магістра передбачає безперервність та послідовність її проведення для формування достатнього рівня практичних компетентностей відповідно до запланованих результатів підготовки.

Основними **завданнями** педагогічної практики з історії та правознавства у закладах загальної середньої освіти є:

1. Навчальні:

- розширити, поглибити психолого-педагогічні, методичні, знання здобувачів вищої освіти, навчити синтезувати їх у процесі педагогічної діяльності, використовуючи для вирішення конкретних навчальних завдань;
- поглибити здатність до моделювання змісту навчання, формування в учнів ключових і предметних компетентностей та здійснення інтегрованого навчання;
- формувати у практикантів вміння проводити практичні заняття з використанням сучасних методів і прийомів навчально-пізнавальної діяльності.

2. Наукові:

- виробити творчий підхід до педагогічної діяльності;
- формувати вміння проводити науково-дослідницьку роботу;
- підготовка та впровадження теоретичних напрацювань кваліфікаційних робіт в навчальний процес та історичну науку.

3. Виховні:

- виховувати у здобувачів вищої освіти стійкий інтерес і повагу до професії вчителя;
- формувати в майбутніх вчителів педагогічні вміння і навички, що сприяють розвиткові професійних якостей, потреби в педагогічній самоосвіті;
- розвивати у практикантів вміння здійснювати виховну роботу.

4. Професійні:

- здійснювати педагогічну діяльність згідно з вимогами статуту закладів загальної середньої освіти, правилами внутрішнього розпорядку;
- спонукати практикантів до вивчення документації закладів загальної середньої освіти: державного стандарту, модельних і навчальних програм, методичного забезпечення.

Реалізація поставлених завдань здійснюється відповідно до сучасних вимог методики викладання історії у закладах загальної середньої освіти. Важливість педагогічної практики з історії та правознавства у закладах загальної середньої освіти полягає в тому, що здобутої вищої освіти повинні навчитися комплексно, а також свідомо застосувати весь арсенал отриманих теоретичних знань з історії і правознавства методики навчання та предметів психолого-педагогічного циклу.

Під час проходження педагогічної практики з історії та правознавства у закладах загальної середньої освіти здобувачі вищої освіти, майбутні вчителі історії, набувають таких програмних компетентностей:

ЗК (загальні компетентності):

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК4. Здатність виявляти та вирішувати проблеми у сфері професійної діяльності, бути критичним і самокритичним.

ЗК5. Здатність генерувати нові ідеї (креативність) та приймати обґрунтовані рішення.

ЗК6. Здатність розробляти та презентувати освітні проекти, управляти ними та мотивувати виконавців на досягнення спільної мети.

ФК (фахові компетентності):

ФК3. Здатність здійснювати моніторинг власної педагогічної діяльності і визначати потреби, перспективи та наявні ресурси для професійного розвитку впродовж життя.

ФК4. Здатність до моделювання змісту навчання, формування в учнів ключових компетентностей та здійснення інтегрованого навчання.

ФК5. Здатність використовувати ефективні шляхи мотивації учнів до саморозвитку, спрямовувати їх на прогрес і формувати у них обґрунтовану позитивну самооцінку.

ФК6. Здатність формувати в учнів культуру академічної доброчесності та дотримуватися її принципів у власній професійній діяльності.

ФК10. Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, оперувати нею у професійній діяльності.

ФК11. Прагнення до саморозвитку та самовдосконалення у науково-педагогічній діяльності, обізнаність у власних силах, здатність до рефлексії та самоаналізу.

Опанувавши програму педагогічної практики з історії у закладах загальної середньої освіти, здобувачі вищої освіти повинні мати такі **результати навчання, програмні результати:**

РН1. *Демонструє* вміння застосовувати знання з психології, педагогіки, фундаментальних і прикладних наук (відповідно до предметної спеціальності) у практичних ситуаціях здійснення освітньої діяльності, поглиблює знання з предметної області.

РН3. *Називати і описувати* основні принципи, функції, сучасні форми та методи управління освітньої діяльності, *демонструвати* вміння планувати й управляти освітньою діяльністю, забезпечувати та оцінювати її якість.

РН4. *Формулює* наявні проблеми у сфері освітньої діяльності, *демонструє* навички їх критичного аналізу, *генерує* нові ідеї, *аргументує* можливі шляхи їх вирішення та критично оцінює їх спроможність.

РН5. *Описує* методику розробки освітніх проектів, *пояснює* зміст та призначення їх етапів, *аналізує* спроможність управління процесом їх впровадження, *прогнозує* очікувані результати.

РН6. *Визначає і характеризує* основні принципи, закони та методики науково-педагогічних досліджень; *описує* апарат науково-педагогічного дослідження, *демонструє* навички презентації результатів науково-педагогічного дослідження.

РН11. *Демонструвати* дотримання культури академічної доброчесності у власній діяльності та демонструвати вміння формувати її в учнів.

РН17. Здатність до практичного застосування нових ідей, пропозицій, освітніх практик з метою цілеспрямованого вдосконалення, безперервного і самоорганізованого навчання.

РН18. Здатність до співпраці та інтеграції в прагненні до мети спільно з іншими людьми, відомствами, організаціями, активної участі у командній роботі, безвідносно до фонових знань та бачень визначених завдань.

3. Програма навчальної дисципліни

Загальні положення

Педагогічна практика з історії та правознавства у закладах загальної середньої освіти здобувачів вищої освіти організовується деканатом факультету географії, історії та туризму та кафедрою історії, теорії держави і права та філософії на підставі наказу по університету. Безпосереднє керівництво практикою студентів здійснюють керівники практики – викладачі кафедри історії, теорії держави і права та філософії. Перед початком практики з групою здобувачів вищої освіти проводиться настановча конференція, на якій здобувачам вищої освіти роз'яснюються завдання і зміст практики, а також порядок її проходження. Під час практики здобувачі вищої освіти організовують свою діяльність відповідно до вимог Статуту закладу загальної середньої освіти, дотримуються Правил внутрішнього розпорядку закладу загальної середньої освіти, виконують розпорядження адміністрації ЗЗСО й керівників практики. Беруть участь у позакласній, методичній та інших видах роботи ЗЗСО. Для виконання програми практики, реалізації її завдань та проведення окремих видів навчально-виховної роботи з учнями здобувачі вищої освіти закріплюються за певними класами та вчителями історії певного ЗЗСО.

Режим роботи здобувачів вищої освіти-практикантів визначається керівниками практики. Усі здобувачі вищої освіти повинні приходити в ЗЗСО не пізніше, як за 15 хвилин до початку занять у своєму класі, час перебування в ЗЗСО визначається змістом та планом проведення практики.

До робочого часу практиканта входить спостереження за роботою вчителів історії, правознавства та учнів, ведення щоденника практики, самостійне вивчення методичної літератури, добір дидактичних матеріалів, консультації з вчителем і методистом, виконання індивідуальних завдань визначених керівником кваліфікаційної роботи, пошуково-дослідницька та науково-методична робота. У разі порушення поставлених вимог здобувач вищої освіти-практикант усувається від проходження практики. Здобувач вищої освіти, робота якого визнана незадовільною, вважається здобувачем вищої освіти, що не виконав навчальний план семестру. За рішенням деканату факультету для нього може бути призначено повторне проходження практики без відриву від навчальних занять в університеті.

Переддипломна практика – педагогічна практика з історії та правознавства у закладах загальної середньої освіти завершується підсумковою конференцією, на ній підводяться підсумки, оцінюються результати роботи.

Критеріями оцінювання є:

- ступінь сформованості професійно-педагогічних умінь, передбачених програмою практичної підготовки магістра;
- рівень професійної й суспільної спрямованості майбутніх вчителів (інтерес до педагогічної професії, любов до дітей, відповідальне і творче ставлення до роботи, активність, ініціативність, самостійність, дисциплінованість).

ПЛАН-ГРАФІК ВИКОНАННЯ ПРОГРАМИ ПЕРЕДДИПЛОМНОЇ (ПЕДАГОГІЧНОЇ) ПРАКТИКИ

№	Назва етапу практики	К-ть годин
1.	Участь у настановчій конференції, знайомство із метою, завданнями, змістом практики, правами й обов'язками здобувача вищої освіти-практиканта, особливостями організації діяльності практикантів та вимогами до звітної документації.	2
2.	Участь у бесіді з адміністрацією ЗЗСО. Знайомство із системою навчально-виховної роботи ЗЗСО, навчально-матеріальною базою ЗЗСО; діяльністю педагогічного колективу, режимом роботи ЗЗСО. Бесіда з учителем, керівником від бази практики, знайомство з планом роботи вчителя, конспектами уроків.	2
3.	Інструктаж з техніки безпеки й протипожежної безпеки. Ознайомлення зі структурою організації (бази практики). Знайомство з системою охорони праці.	2
4.	Складання індивідуального плану роботи на основі календарно-тематичного плану вчителя.	4
5.	Вивчення досвіду роботи вчителів історії та правознавства ЗЗСО. Відвідування уроків вчителів історії і правознавства та аналіз відвіданих уроків. Ознайомлення з нормативно-правовою базою щодо навчання предметів громадянської та історичної освітньої галузі.	18
6.	Розробка конспектів уроків, проведення уроків з наступним обговоренням і самоаналізом (10 конспектів). Відвідування уроків проведених здобувачами вищої освіти-практикантами, аналіз відвіданих уроків (4 уроки).	62
7.	Знайомство із документацією ЗЗСО, із нормами ведення обліку навчальних успіхів учнів, з особливостями оцінюваннями окремих видів робіт. Оцінювання усних відповідей учнів. Перевірка письмових робіт учнів.	15
8.	Підготовка й оформлення зразків наочності й матеріалів для індивідуальної, диференційної роботи для бази практики.	10
9.	Відвідування позакласних заходів, допомога вчителю в їх підготовці (за планом роботи вчителя).	10
10.	Самостійна робота студента. Виконання індивідуальних завдань визначених керівником кваліфікаційної роботи. Пошукова науково-дослідницька робота в бібліотеках, архівах, науково-педагогічних установах.	30
11.	Впровадження експериментальної частини власних кваліфікаційних досліджень у навчальний процес чи педагогічну діяльність. Активна участь у наукових конференціях, конкурсах студентських наукових робіт, олімпіадах, семінарах, «круглих столах» та інших заходах.	15
12.	Оформлення звітної документації. Оприлюднення результатів дослідницької роботи та практичної діяльності у ЗЗСО. Участь у підсумковому обговоренні результатів практики.	10
	Всього	180

ОРГАНІЗАЦІЯ І КЕРІВНИЦТВО ПРАКТИКОЮ

Ефективність переддипломної (педагогічної) практики залежить від дотримання таких умов: теоретична обґрунтованість системи підготовки здобувачів освіти до практики, її навчальний і виховний характер, комплексний підхід до визначення завдань, змісту, форм і методів організації та проведення практики, забезпечення наступності та системності на різних етапах її проведення. Практика проводиться у закладах загальної середньої освіти під керівництвом досвідчених вчителів школи.

Керують практикою від закладу вищої освіти викладачі кафедри історії, теорії держави і права та філософії.

Організація переддипломної (педагогічної) практики

1. Практика переддипломна проводиться у закладі загальної середньої освіти. Тривалість практики – 4 тижні.

2. Перед проходженням практики проводиться настановча конференція, на якій здійснюється ознайомлення здобувачів освіти з:

- метою і змістом практики, індивідуальними завданнями та формами звітності;
- зразками та вимогами щодо оформлення звітної документації;
- новинками науково-методичної літератури з організації освітнього процесу в закладі загальної середньої освіти;
- особливостями організації науково-дослідницької роботи відповідно до теми кваліфікаційної роботи або проблеми, над якою працює колектив закладу загальної середньої освіти.

3. Керівництво практикою здійснюють досвідчені викладачі кафедри історії, теорії держави і права та філософії.

4. Загальну організацію практики в закладі загальної середньої освіти та контроль за її виконанням здійснюють директор школи або його заступник та вчитель суспільних дисциплін.

5. Підсумки практики обговорюються в закладах загальної середньої освіти на засіданні методичного об'єднання вчителів суспільних дисциплін.

6. В закладі вищої освіти здобувачі освіти захищають результати переддипломної практики у формі диференційованого заліку.

ОБОВ'ЯЗКИ КЕРІВНИКА ПРАКТИКИ ВІД КАФЕДРИ

Керівник практики зобов'язаний:

- здійснювати методичне керівництво та контроль за педагогічною діяльністю здобувачів вищої освіти;
- проводити інструктаж учителів та інших педагогічних працівників щодо організації та змісту практики;
- прикріплювати здобувачів вищої освіти до вчителів історії, правознавства, визначати разом з учителем теми уроків для спостереження та проведення здобувачами вищої освіти-практикантами;
- організовувати спостереження та аналіз уроків історії та правознавства, проведених учителями ЗЗСО;

- допомогти здобувачам вищої освіти скласти індивідуальний план на період практики; затвердити його; контролювати виконання;
- консультувати здобувачів вищої освіти, надавати методичну та практичну допомогу;
- збирати, аналізувати документацію представлену здобувачами вищої освіти, оцінювати роботу практикантів;
- складати звіт про підсумки практики.

ОБОВ'ЯЗКИ ДИРЕКТОРА ЗЗСО ТА ЗАСТУПНИКА З НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ

Директор ЗЗСО та його заступники зобов'язані:

- забезпечувати умови, необхідні для успішного проведення практики і здійснювати загальне керівництво;
- знайомити практикантів із ЗЗСО, з особливостями навчально-виховної діяльності ЗЗСО, правилами внутрішнього розпорядку;
- здійснювати безпосередній контроль за роботою вчителів з практикантами;
- брати участь в їх обговоренні та оцінюванні.

ОБОВ'ЯЗКИ ВЧИТЕЛІВ ЗЗСО – КЕРІВНИКІВ ВІД БАЗИ ПРАКТИКИ

Шкільний учитель історії (та правознавства) зобов'язаний:

- ознайомити практикантів із планом навчально-виховної роботи ЗЗСО, видами шкільної документації та правилами її ведення, залучати здобувачів вищої освіти до активної роботи з учнями певного класу;
- проводити відкриті уроки, організовувати їх обговорення;
- проводити консультації, надавати методичну допомогу здобувачам вищої освіти-практикантам;
- бути присутнім на всіх уроках практиканта, аналізувати й оцінювати проведені уроки, робити записи з конкретними зауваженнями й пропозиціями у формі встановленого зразка.

ПРАВА ТА ОBOB'ЯЗКИ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ-ПРАКТИКАНТА

Під час виробничої педагогічної практики з історії та правознавства у закладах загальної середньої освіти **кожний практикант має право:**

- звертатися до керівників практики університету, адміністрації та вчителів ЗЗСО з усіх питань проходження педагогічної практики;
- користуватися навчально-методичною літературою бібліотеки, кабінетів ЗЗСО;

Під час виробничої педагогічної практики з історії та правознавства у закладах загальної середньої освіти **кожний практикант зобов'язаний:**

- проводити свою діяльність у відповідності зі Статутом ЗЗСО, правилами внутрішнього розпорядку, виконувати розпорядження адміністрації ЗЗСО, вчителя й керівника;
- самостійно добирати необхідний дидактичний матеріал та виготовляти наочність;
- перебувати у ЗЗСО не менше чотирьох днів на тиждень; приходити до початку уроків за 15 хвилин;
- відвідувати всі консультації вчителя й методиста;
- узгодити з вчителем графік відвідування уроків;
- заздалегідь попереджати вчителя, керівника про свою відсутність на практиці;
- у випадку спізнення чи пропуску пояснити причину, надати необхідні документи, що її підтверджують;
- бути уважним, доброзичливим і ввічливим у стосунках із школярами, вчителями, викладачами, здобувачами вищої освіти групи.

Практикант чітко дотримується внутрішнього режиму ЗЗСО, розпоряджень адміністрації і керівників практики. Порушення дисципліни можуть бути усунені від подальшого проходження практики.

Протягом практики здобувач вищої освіти-практикант веде педагогічний щоденник, де фіксує всю свою роботу, факти шкільного життя з обов'язковим їх аналізом з позицій педагогіки та психології. Щоденник практиканта повинен бути постійно під час роботи в ЗЗСО. Відсутність щоденника – порушення трудової дисципліни.

Обов'язки старости групи.

1. Веде записи в журналі обліку роботи практикантів на практиці, фіксує відвідування.
2. Повідомляє практикантів про консультації, про доручення керівника педпрактики, методистів, дирекції ЗЗСО.
3. Допмагає разом з методистом і вчителем скласти графік проведення уроків і виховних заходів.
4. Після завершення практики староста подає на кафедру історії, теорії держави і права та філософії: журнал обліку роботи групи на педагогічній практиці; витяг із протоколу засідання педради про підсумки педпрактики.

ЗМІСТ ПЕРЕДДИПЛОМНОЇ (ПЕДАГОГІЧНОЇ) ПРАКТИКИ

Загальні положення.

З першого днів практики здобувачі вищої освіти-практиканти вводяться в коло реальних проблем професійної роботи вчителя історії, правознавства, знайомляться зі змістом й обсягом його діяльності. Здобувачі вищої освіти-практиканти спостерігають за плануванням та проведенням уроків, проведенням факультативних занять, позакласною роботою з історії, психолого-педагогічним спостереженням за учнями, роботою класного керівника, роботою з батьками учнів.

Зміст навчальної роботи практикантів.

1. Загальне знайомство із специфікою діяльності ЗЗСО, із системою навчально-виховної роботи ЗЗСО, діяльністю педагогічного колективу, методичним об'єднанням вчителів-істориків.
2. Вивчення досвіду роботи вчителів ЗЗСО: відвідування уроків вчителів, цілеспрямоване спостереження та аналіз відвіданих уроків.
3. Складання конспектів уроків, проведення уроків з історії України, всесвітньої історії, основ правознавства з наступним обговоренням і самоаналізом. Відвідування уроків, проведених здобувачами вищої освіти-практикантами, аналіз відвіданих уроків.
4. Оформлення зразків наочності й дидактичних матеріалів для індивідуальної та диференційної роботи з учнями.

Зміст дослідницької роботи практикантів.

1. Опрацювання науково-методичного матеріалу.
2. Укладання бібліографічних списків.
3. Анотування методичних статей.
4. Виконання індивідуальних науково-дослідницьких завдань у практичних умовах.
5. Впровадження експериментальної частини кваліфікаційних досліджень здобувачів освіти у навчальний процес.

Зміст позакласної роботи з історії та правознавства.

1. Ознайомлення з системою позакласної роботи вчителя історії (правознавства).
2. Підбір матеріалів для проведення позакласних заходів.
3. Участь у позакласних заходах з історії та правознавства (за планом роботи вчителя).

ЗМІСТ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ-ПРАКТИКАНТІВ

I. Початковий період практики.

1. Участь у настановчій конференції, знайомство із метою, завданнями, змістом практики, правами й обов'язками здобувача вищої освіти-практиканта, особливостями організації діяльності практикантів та вимогами до звітної документації.

2. Участь у бесіді з адміністрацією ЗЗСО. Знайомство із системою навчально-виховної роботи ЗЗСО, навчально-матеріальною базою ЗЗСО; діяльністю педагогічного колективу, режимом роботи ЗЗСО.

3. Знайомство з учителями історії, правознавства з особливостями діяльності методичного об'єднання вчителів історії та правознавства ЗЗСО.

4. Бесіда з учителем, керівником від бази практики, знайомство з планом роботи вчителя, конспектами уроків.

5. Інструктаж методиста щодо методики спостереження та аналізу уроків історії, правознавства.

6. Складання індивідуального плану роботи на основі календарно-тематичного плану вчителя.

II. Основний етап практики.

1. Вивчення досвіду роботи вчителів історії та правознавства ЗЗСО.

2. Відвідування уроків вчителів історії і правознавства та аналіз відвіданих уроків.

3. Розробка конспектів уроків, проведення уроків з наступним обговоренням і самоаналізом (10 конспектів).

4. Відвідування уроків проведених здобувачами вищої освіти-практикантами, аналіз відвіданих уроків (4 уроки).

5. Знайомство із документацією ЗЗСО, із нормами ведення обліку навчальних успіхів учнів, з особливостями оцінювання окремих видів робіт.

6. Оцінювання усних відповідей учнів.

7. Перевірка письмових робіт учнів.

8. Підготовка й оформлення зразків наочності й матеріалів для індивідуальної, диференційної роботи для бази практики.

9. Відвідування позакласних заходів, допомога вчителю в їх підготовці (за планом роботи вчителя).

10. Пошукова, науково-дослідницька робота в бібліотеках, музеях, науково-педагогічних установах, архівах.

12. Впровадження експериментальної частини власних кваліфікаційних досліджень у навчальний процес чи педагогічну діяльність.

13. Активна участь у наукових конференціях, конкурсах студентських наукових робіт, олімпіадах, семінарах, «круглих столах» та інших заходах.

III. Заключний етап практики.

1. Оприлюднення результатів дослідницької роботи та практичної діяльності у ЗЗСО.

2. Оформлення звітної документації.

3. Участь у підсумковому обговоренні результатів практики.

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТА

1. Ознайомлення зі змістом та завданнями практики.
2. Складання індивідуального плану практики.
3. Ознайомлення з умовами діяльності закладу загальної середньої освіти, педагогічним колективом, здобувачами освіти (учнями), матеріальним забезпеченням школи.
4. Ознайомлення з шкільною документацією.
5. Ознайомлення з системою планування освітнього процесу, досвідом роботи вчителя.
6. Вивчення та складання тематичних і поурочних планів.
7. Самостійна підготовка і організація освітнього процесу (проведення уроків, виховних заходів та ін.)
8. Вивчення, аналіз і узагальнення позитивного педагогічного досвіду вчителів школи.
9. Індивідуальна робота зі здобувачами освіти.
10. Проведення роботи з батьками учнів.
11. Виконання індивідуальних завдань визначених керівником кваліфікаційної роботи.
12. Пошукова, науково-дослідницька робота в бібліотеках, архівах, науково-педагогічних установах.
13. Впровадження теоретичної та експериментальної частини кваліфікаційних досліджень у навчальний процес.
14. Активна участь здобувачів освіти у наукових конференціях, конкурсах студентських наукових робіт, олімпіадах, «круглих столах», семінарах та інших заходах.
15. Підготовка звітної документації щодо проходження переддипломної практики.
16. Презентація результатів проходження практики на звітній конференції.

ФОРМИ КОНТРОЛЮ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ

Програмою переддипломної (педагогічної) практики з історії та правознавства у закладах загальної середньої освіти передбачена система поточного та підсумкового контролю виконання як окремих розділів, так і всієї програми практики.

Здобувачі вищої освіти під час переддипломної практики ведуть щоденники педагогічної практики з історії та правознавства у закладах загальної середньої освіти, у яких відображають реалізацію змісту практики. Матеріали щоденника використовуються для підсумкового звіту про виконану на практиці роботу.

Щоденник містить такі розділи: загальна інформація, спостереження уроків з історії, правознавства, щоденні висновки роботи.

В **індивідуальному плані** здобувач вищої освіти-практикант робить помітки про виконання запланованих видів роботи.

Відвідуючи уроки вчителя та інших здобувачів вищої освіти, практикант веде відповідні записи у щоденнику практики, фіксує зміст діяльності вчителя і учнів на уроці, робить відповідні зауваження щодо ефективності застосування певних методів, прийомів.

Плани-конспекти оформлюються на окремих листах А-4, у впорядкованому акуратному вигляді подаються вчителю на затвердження не пізніше ніж за день до дати проведення уроку.

Керівник практики відвідує уроки здобувачів вищої освіти-практикантів, аналізує їх разом з учителем, регулярно перевіряє якість ведення документації. Для забезпечення узгодженої дії всіх членів групи, що проходять практику в ЗЗСО, на початку основного періоду кожний практикант подає керівнику план проведення уроків із зазначеними темами, датою, місцем і часом проведення уроків.

Якість проведених уроків фіксуються в **табелі результатів** роботи практиканта вчителем історії, правознавства ЗЗСО, де вносяться зауваження й конкретні пропозиції практиканту.

Наприкінці практики, із урахуванням всіх видів робіт виконаних практикантом, вчитель історії (та правознавства) ЗЗСО дає загальну **характеристику** роботи здобувача вищої освіти-практиканта.

Оцінювання роботи здобувача вищої освіти-практиканта проводиться керівником практики на підставі аналізу звітної документації та роботи практиканта під час практики.

Вимоги до звіту

Після закінчення практики практиканти подають звітну документацію груповому керівнику на перевірку.

Усю звітну документацію слід оформлювати за державними стандартами звітності, охайно, дотримуючись правил каліграфічного письма. Титульні листки кожного документа слід підписувати тільки згідно єдиних вимог їх оформлення.

Звіт має мати наскрізну нумерацію сторінок. У звіті слід вказати кількісні результати педагогічної практики, охарактеризувати всі етапи практики, проаналізувати навчально-виховну діяльність, зробити підсумки власної практичної та дослідницької діяльності.

При виставленні підсумкової оцінки за практику враховується якість підготовленої документації, що розглядається як одна з вимог до ведення ділової документації майбутнім спеціалістом.

РЕЗУЛЬТАТИ ПЕРЕДДИПЛОМНОЇ (ПЕДАГОГІЧНОЇ) ПРАКТИКИ

Координує проходження переддипломної практики – педагогічної практики з історії та правознавства у закладах загальної середньої освіти – та виставляє оцінку груповий методист. Проходження виробничої практики зараховується за умови виконання практикантом програми виробничої практики у повному обсязі та вчасного надання здобувачем вищої освіти-практикантом звітної документації методистові на кафедрі історії, теорії держави і права та філософії (оформлення звітної документації буде проводитися після закінчення практики).

До звітної документації входить:

- узгоджений з груповим методистом індивідуальний план проходження практики;
- звіт про виконання завдань практики (у вільній формі);
- характеристика роботи практиканта з оцінкою та підписом вчителя та директора (оцінена та підписана керівником ЗЗСО);
 - щоденник;
 - конспекти уроків, відображені у щоденнику педагогічної практики;
 - конспекти уроків з ескізами допоміжних засобів навчання;
 - конспект виховного заходу;
 - психолого-педагогічна характеристика учня;
 - психолого-педагогічна характеристика класу;
 - індивідуальна науково-дослідницька робота.

Керівник переддипломної (педагогічної) практики оцінює подану документацію, особисту участь практиканта у практиці і виставляє до екзаменаційної відомості оцінку («відмінно», «добре», «задовільно»).

Підсумкова конференція з практики здобувачів вищої освіти проводиться в університеті. Підсумки проведення переддипломної практики – педагогічної практики з історії та правознавства у закладах загальної середньої освіти здобувачів вищої освіти обговорюються на засіданні кафедри історії, теорії держави і права та філософії.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

№ з/п	Зміст виконаної роботи здобувачем вищої освіти-практикантом	Максимальна кількість балів
1	Змістовне наповнення індивідуального плану	5
2	Звіт про виконану роботу	5
3	Змістовне наповнення щоденника	20
4	Розробка конспектів уроків	20
5	Сценарії виховних заходів	20
6	Якість оформлення звітної документації	10
7	Захист звіту	20
ЗАГАЛЬНА СУМА БАЛІВ		100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи),	для заліку практики
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Оцінка **відмінно (A)** виставляється здобувачу вищої освіти, який під час захисту повністю розкриває зміст звіту, представляє матеріали практики з обґрунтованими висновками. Подає вчасно звітну документацію.

Оцінка **добре (B)** виставляється здобувачу вищої освіти, який повністю розкриває зміст звіту. Подає вчасно звітну документацію. Не допускає неточностей у відповідях на додаткові запитання, проте у звіті є незначні помилки

Оцінка **добре (C)** виставляється здобувачу вищої освіти, який повністю розкриває зміст звіту. Подає вчасно звітну документацію. Допускає неточності у відповідях на додаткові запитання, у звіті є незначні помилки

Оцінка **задовільно (D)** виставляється здобувачу вищої освіти, який частково розкриває зміст звіту. Подає звітну документацію не у встановлений термін. Допускає суттєві неточності у відповідях на додаткові запитання, у звіті є помилки.

Оцінка **задовільно (E)** виставляється здобувачу вищої освіти, який частково розкриває зміст звіту. Подає звітну документацію у встановлений термін. Допускає суттєві неточності у відповідях на додаткові запитання, у звіті є граматичні та фактичні помилки.

Оцінка **незадовільно (FX)** виставляється здобувачу вищої освіти, який не розкриває зміст звіту. Подає звітну документацію не у встановлений термін. Допускає суттєві неточності у відповідях на додаткові запитання, у звіті є значні граматичні та фактичні помилки.

Оцінка **незадовільно (F)** виставляється здобувачу вищої освіти, який не виконав програми практики, не представив звітну документацію.

Підбиття підсумків переддипломної (педагогічної) практики

Після закінчення терміну практики здобувачі вищої освіти-практиканти у письмовій формі звітують про виконання програми та індивідуального плану.

Створюють **папку**, в якій міститься:

- 1) щоденник (індивідуальний план, записи спостереження уроків, позакласної і позашкільної виховної роботи, проведення фрагментів уроків і виховних заходів);
- 2) конспекти уроків;
- 3) сценарій, конспекти виховних заходів;
- 4) психолого-педагогічна характеристика учня;
- 5) індивідуальна науково-дослідницька робота;
- 6) характеристика на практиканта завірена директором та вчителем-предметником;
- 7) письмовий звіт.

При оцінюванні роботи здобувачів вищої освіти-практикантів беруться до уваги:

1. Характеристика, надана установою, де відбувалася практика;
2. Якість виконання індивідуальних завдань;
3. Рівень оформлення звітної документації.

Здобувачу вищої освіти, який не виконав програми практики без поважних причин, надається право її повторного проходження.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Державний стандарт базової середньої освіти. 2020. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoi-serednoi-osviti-i300920-898>
2. Актуальні проблеми теорії та методики навчання історії: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 10 травня 2023 р.). Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2023. 305 с. URL: https://sites.znu.edu.ua/interactiv.edu.lab/Conference/aktual_n_problemi_tm_n_.pdf
3. Галузьяк В.М. Діагностичний інструментарій класного керівника. Вінниця: ТОВ «НіланЛТД», 2013. 304 с.
4. Головка Н. І. Методика викладання правознавства: навч. посіб. К.: «Персонал», 2017. 202 с. URL: https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/metod_vykl_pravo.pdf
5. Дуткевич Т. В. Загальна психологія. Теоретичний курс. навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2016. 388 с. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/TSUL/0041000.pdf>
6. Журба К. О., Бех І. Д., Докукіна О. М., Федоренко С. В., Шкільна І. М. Національно-культурна ідентичність у становленні підлітка. Київ.: НАПН України, 2019. URL: <http://repository.ldufk.edu.ua:8080/handle/34606048/32719>
7. Кінд-Войтюк Н. Сучасний вчитель історії та інформаційно-комунікаційна компетентність на уроках у Новій українській школі. *Літопис Волині*. 2021. Вип. 24. С. 103–107. URL: <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2021.24.17>
8. Косенко Ю. М. Формування історичних уявлень у дітей з інтелектуальними порушеннями. *Inclusion and Diversity*. 2024. № 3. С. 39–48. URL: <https://doi.org/10.32782/inclusion/2024.3.7>
9. Костюк І. А. Практичні заняття з історії як засіб розвитку критичного мислення та дослідницьких навичок учнів. *Історія і суспільствознавство в школах України: теорія і методика навчання*. 2014. № 1. С. 6–8.
10. Кришмарел В. Ю., Малієнко Ю. Б., Мацейків Т. І., Ремех Т. О. Актуальні питання компетентісно орієнтованої методики навчання історії та громадянської освіти в ліцеї: методичний посібник. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2021. 334 с.
11. Культура фахового мовлення: Навчальний посібник / За ред. Н. Д. Бабиш. Чернівці: Книги XXI, 2011. 528 с.
12. Медіаграмотність на уроках суспільних дисциплін: посібник для вчителя / За ред. В. Іванова, О. Волошенюк, О. Мокрогуза К.: Центр вільної преси, Академія української преси, 2016. 201 с. URL: <https://www.aup.com.ua/upd/mo.pdf>
13. Соломаха С. О. Зміст і методичні засади організації фахових практик магістрантів у закладах вищої педагогічної освіти: методичні рекомендації. Київ, 2021. 127 с.
14. Мисан В. О. Принципи змісту шкільного курсу історії України як дидактична проблема *Проблеми дидактики історії*. 2017. Вип. 8. С. 49-56. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Prdist_2017_8_7
15. Мороз П. В., Мороз І. В. Формування дослідницької компетентності засобами сучасного шкільного підручника історії. *Проблеми сучасного підручника*. 2020. Вип. 24. С. 141–162. URL: <https://doi.org/10.32405/2411-1309-2020-24-142-162>
16. Нова українська школа: поради для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н. М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
17. Педагогіка. Базовий підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. І. Прокопенко, В. Гриньової, О. Іонової та ін. Х.: Фоліо, 2015. 572 с.
18. Петков С. В., Коломоєць С. Д. Методика викладання в школі: теорія та практика. Київ: Центр учбової літератури, 2020. 216 с.
19. Пометун О. І., Гупан Н. М., Ремех Т. О., Серова Г. В. Основи інтегрованого навчання учнів громадянської освіти та історії в 5–6 класах: метод. посіб. К.: «Освіта», 2024. 134 с.
20. Пометун О. І., Фрейман Г.О. Методика навчання історії в школі. К.: Генеза, 2009. 328 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Pometun_Olena/Metodyka_navchannia_istorii_v_shkoli

21. Практичні заняття з історії в основній школі: методичний посібник / О. І. Пометун, Н. М. Гулан. К.: ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 160 с. URL: https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2021/07/zan_hist_2018.pdf
 22. Притула О., Рябовол Л. Правова предметна компетентність: аналіз наукових підходів до визначення поняття та структурування. *Теорія та методика навчання суспільних дисциплін: науково-педагогічний журнал*. 2020. № 1(8). С. 149–153. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/items/90c5d783-a3ba-4f5f-9316-755a574e43b6>
 23. Ремех Т. О. Методика навчання учнів 9-го класу основ правознавства: методичний посібник. К.: ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 96 с. URL: https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2021/07/metod_navch_2018.pdf
 24. Рябовол Л. Т. Компетентнісний потенціал суспільствознавчих предметів (за ключовими компетентностями). *New impetus for the advancement of pedagogical and psychological sciences in Ukraine and EU countries: research matters: Collective monograph. Vol. 2. Riga, Latvia : Baltija Publishing*, 2021. С. 150-167. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-032-2-34>
 25. Рябовол Л. Т. Система навчання правознавства учнів основної і старшої школи. Кіровоград: Полімед-Сервіс, 2015. 360 с.
 26. Старжець В. І. Методичні рекомендації щодо проходження переддипломної (педагогічної) практики для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за освітньою програмою «середня освіта (історія та правознавство)» зі спеціальності 014.03 середня освіта (історія), галузь знань 01 освіта/педагогіка. Рівне, 2023. 29 с.
 27. Старжець В. І. Методика використання формувального оцінювання на уроках історії. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького ДПУ ім. І. Франка*. 2023. Вип. 64. Том 2. С. 317–322. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/64-2-50>
 28. Старжець В. І., Левдер А. І. Сучасні підходи до формування громадянської компетентності учнів на уроках історії України в 10–11 класах. *Вісник науки та освіти. Серія «Педагогіка»*. 2024. № 6(24). С. 944–956. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-6\(24\)-944-956](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-6(24)-944-956)
 29. Терно С. О. Критичне мислення та інноваційні стратегії в історичній освіті: посібник для здобувачів ст. вищ. осв. магістра ОПП «Середня освіта (Історія)». Запоріжжя: ЗНУ, 2023. 120 с. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/bitstream/123>
 30. Холковська І. Л. Організація діяльності класного керівника: навч. посіб. Вінниця: ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2007. 195 с.
 31. Шкільний курс правознавства та методика його викладання: навчально-методичний посібник / Укладачі: Ю. А. Хоптяр, А. В. Семенюк-Прибатень. Кам-Под.: Абетка світ, 2024. 90 с. URL: <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/8089/Shkilnyi-kurs-pravoznavstva-ta-metodyka-yoho-vykkladannia.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
 32. Яковенко Г. Методика навчання історії: навчально-метод. посіб. Х.: ХНАДУ, 2017. 324 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Yakovenko_Halyna/Metodyka_navchannia_istorii_navchaln_o-metodychnyi_posibnyk.pdf?
- Допоміжна**
33. Бачинський Т. Правова культура шкільної молоді: аксіологічний підхід. *Молодіжна політика: проблеми та перспективи: зб. наук. праць*. 2010. С. 196–198.
 34. Боровець І., Дубінський В., Паур І. Навчання історії в зарубіжній школі: навч. посіб. / За ред. С. Копилова. Кам'янець-Подільський: КПНУ імені Івана Огієнка, 2020. 244 с. URL: <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/bitstream/handle/123456789/4575/Borovets-I.-Dubinskyi-V.-Paur-I.-Navchannia-istorii-v-zarubizhunii-shkoli.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
 35. Булда А. А. Навчати умінню вчитися. Методика формування предметних умінь старшокласників у процесі вивчення правознавства: навч.-метод. посіб. К.: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2013. 296 с.
 36. Демократична школа: практичний посібник / заг. ред. О. Шинаровська. К.: ЄЦВ, 2017. 38 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1ECxrTI84vNk691LD6t9loJMNMHtTKQ4O/view>

37. Дічек Н. Освітнє краєзнавство в Україні: оновлення теоретичних засад і виклики інформаційної війни. *Український Педагогічний журнал*. 2024. № 2. С. 172–187.
38. Енциклопедія інтерактивного навчання / Олена Пометун. Київ: [б. в.], 2007. 141 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Pometun_Olena/Entsyklopediia_interaktyvnoho_navchannia.pdf
39. Жидкова Н. Формування вмінь аналізувати нормативно-правові акти на уроках правознавства. *Історія в школах України*. 2011. № 2/3. С. 14–22.
40. Інноваційні технології навчання в умовах модернізації сучасної освіти / за наук. ред. Л. З. Ребухи. Тернопіль: ЗУНУ, 2022. 143 с.
41. Карпенко Є. Вікова та педагогічна психологія: Актуальні студії сучасних українських учених: навч. посібник. Дрогобич: Посвіт, 2014. 152 с.
42. Карташова Л. А. Розвиток цифрової компетентності педагога в інформаційно-освітньому середовищі закладу загальної середньої освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2018. Том 68. № 6. С. 193–205.
43. Мисан В. Місія шкільної історії: вчити мислити, чи зазубрювати факти-події? *Проблеми дидактики історії*. 2017. Вип. 9. С. 77–85.
44. Мороз П. В. Мороз І. В. Дослідницька діяльність учнів у процесі навчання всесвітньої історії в основній школі: методичний посібник. К.: ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 96 с.
45. Пометун О. Активне навчання: теорія й застосування у навчанні історії в Новій українській школі. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-315-6-12>
46. Ремех Т. О. Практичні заняття з правознавства: методичний аспект. *VIIЖ*. 2016. № 4. С. 43–51. URL: <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/208>
47. Рябовол Л. Аксиологічний підхід: реалізація у змісті навчального предмета «Основи правознавства» (9 клас). *Проблеми сучасного підручника*. 2024. № 31. С. 201–210. URL: <https://doi.org/10.32405/2411-1309-2023-31-201-210>
48. Старжець В. І. Практичні заняття на уроках історії України як важливий чинник формування історичної пам'яті старшокласників. *Політика пам'яті: досвід Європи для України. Мат. І Міжн. наук. кон. 17-18 лист. 2023 р., м. Запоріжжя*. ЗНУ, 2023. С. 164–168. https://sites.znu.edu.ua/interactiv.edu.lab//Statti_z2012/tezi_Memory_Politics-2023-11.pdf
49. Терно С. О. Інструменти коучингу в професійному розвитку вчителя історії. *Історія в рідній школі*. 2022. № 2-3. С. 9-14. URL: <https://fsu-znu.academia.edu/SergiyTerno>
50. Тиждень з історії та правознавства в школі / упор. Н. Харківська. Х.: Основа, 2006. 112 с.

14. Інформаційні ресурси. Нормативно-правова база.

1. Міністерство освіти і науки України. *Законодавство*. Розділ – Загальна середня освіта. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/tag/zagalna-serednya-osvita>
2. Нова українська школа. Режим доступу: <https://nus.org.ua/>
3. Чинні навчальні програми. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi>
4. Інститут модернізації змісту освіти. Розділ – електронні версії підручників. Режим доступу: <https://lib.imzo.gov.ua/yelektronn-vers-pdruchnikv/>
5. Інститут педагогіки НАПН України. Розділ – методичні посібники. Режим доступу: <https://undip.org.ua/rubric/metodman/>
6. Освітній проєкт «На урок». Режим доступу: <https://naurok.com.ua/>
7. «Всеосвіта» - Національна освітня платформа. Режим доступу: <https://vseosvita.ua/>
8. Шкільне життя. Режим доступу: <https://www.schoollife.org.ua/>
9. Український інститут національної пам'яті. Режим доступу: <http://www.memory.gov.ua>
10. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/>
11. Електронна бібліотека Читиво. Розділ – Історична література. Режим доступу: <http://chtyvo.org.ua/genre/istorychna/books/>
12. Словник-хрестоматія педагогічних понять. Режим доступу: <https://ukreferat.com/chapters/pedagogika/slovnikhrestomatiya-pedagogichnih-ponyat-zagalni-osnovi-pedagogiki-teoriya-vihovannya-didaktikashkoloznavstvo.htm>